

Tema 1

Activitat 1

Analitzeu els textos proposats i digueu-ne quina és la finalitat comunicativa i el gènere discursiu al qual pertanyen:

Text	Programa	Finalitat ¹	Gènere ²
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			

Activitat 2

Observeu la graella de programació i classifiqueu els programes que s'ofereixen d'acord amb el gènere discursiu a què pertanyen.

Gènere	Subgènere	Canals			
Informatius	Reportatges				
	Documentals				
	Notícies				
Opinió	Entrevistes				
	Tertúlies				
Publicitat					
Retransmissions en directe	Esportives				
	Altres				
Entreteniment	Concurs				
	Humor				
	Reality				
Magazines					
Narratius	Pel·lícula				
	Telsèrie				
	Dibuixos				
Culturals					
Altres					

¹ Finalitat: informar, regular o orientar l'opinió i la conducta, persuadir.

² Informatius, Opinió, entreteniment, retransmissions esportives, narrativa audiovisual, publicitat.

Introducció al llenguatge periodístic

programes					
-----------	--	--	--	--	--

Tema 2

DEU CONSELLS PER ACONSEGUIR UNA BONA REDACCIÓ

- 1.- no comencis a escriure immediatament.
- 2.- utilitza el paper com a suport.
- 3.- ratlla tot el que faci falta.
- 4.- pensa en l'audiència.
- 5.- deixa la gramàtica per al final.
- 6.- planifica't la tasca d'escriure.
- 7.- fixa't en els paràgrafs.
- 8.- repassa frase per frase.
- 9.- ajuda al lector a llegir.
- 10.- deixa reposar el teu missatge.

CONSELLS PER ESCRIURE FRASES EFICIENTS

- 1▣ Vigila les frases gaire llargues, de més de 30 mots! Comprova que es llegeixin fàcilment.
- 2▣ Esporga tots els mots i els incisos irrellevants. Queda't només amb els essencials.
- 3▣ Situa els incisos en el lloc més oportú: que no separin les paraules que estan relacionades.
- 4▣ Busca l'ordre dels mots més planer: subjecte, verb i complements. Evita les combinacions rebuscades.
- 5▣ Col·loca la informació rellevant en el lloc més important de la frase: el principi.
- 6▣ No abuses de les construccions passives, de les negacions ni de l'estil nominal, que enfosqueixen la prosa.
- 7▣ Deixa actuar els actors: que els protagonistes de la frase facin de subjecte i objecte gramaticals.
- 8▣ No tinguis mandra de revisar les frases! Has d'elaborar la prosa si vols que sigui enèrgica i entenedora.

Activitat 1

Trieu una d'aquestes opcions i escriviu el paràgraf corresponent:

- a. Construeix un paràgraf d'enumeració per tal d'explicar la introducció de diverses maneres d'expressió en els mitjans de comunicació.
- b. Redacta un paràgraf de comparació o contrast per exposar les diferències entre llegir un llibre i veure'n la pel·lícula.
- c. Escriviu un paràgraf de desenvolupament d'un concepte per explicar què és un *reality show*.
- d. Redacta un paràgraf per exposar les causes i conseqüències de la invasió de la publicitat en la societat actual.

Activitat 2

Indiqueu quin problema d'estil tenen les frases següents i indiqueu com se'n podria millorar la redacció:

- a. L'acord més important que va acordar la junta general d'accionistes va ser traslladar el domicili social.
- b. Com que és crític de cinema, diàriament pot veure pel·lícules gratuïtament.
- c. El seu error no es limita només al fet d'haver-nos enganyat.
- d. Saber de veritat que tinc una bona amistat sempre m'ha donat seguretat per enfrontar-me a la realitat.
- e. La professora va corregir els exercicis dels alumnes i els va dir que els mancava precisió.
- f. Orson Welles va fer *Ciudadà Kane*.
- g. Ha fet un assassinat i l'han condemnat a cadena perpètua.
- h. Li va comunicar una cosa que no s'esperava: la Generalitat vol conscienciar sobre el tema dels incendis i sobre la problemàtica dels magribins.
- i. Que el davanter centre sigui, o no, titular a la Copa d'Europa depèn, únicament, del seu entrenador i, per tant, no és una decisió que, pel seu compte, pugui prendre el jugador.
- j. Els àrbitres, per indicar el final d'un partit, aixequen els seus braços i xiulen tres vegades.
- k. La introducció del llibre ens introdueix en l'argument de l'obra.

Activitat 3

Per cada grup d'oracions, construïu una oració composta o un text d'estil cohesionat emprant el menor nombre de paraules possible i conservant la informació essencial.

Introducció al llenguatge periodístic

- a. A les persones, els agradava aquella ciutat. Les persones eren moltes. La ciutat era neta. La ciutat era segura.
- b. El poble estava cobert per un mantell de neu. La neu era blanca. El poble era als Alps. El poble era vell. El poble era tranquil. El poble era molt visitat pels turistes.
- c. Els actors van donar les gràcies al públic. Els actors eren joves. Els actors eren de l'Escola de Teatre. Un actor es deia Sants. Sants ha rebut ja algunes crítiques. Les crítiques han estat molt positives.
- d. Les tropes de Hitler envaeixen Varsòvia. A Varsòvia una companyia de teatre ha d'estrenar una obra. Es veu obligada a representar Hamlet.

Activitat 4

Substituiu les paraules cosa, persona, i problema de les frases següents per altres termes.

- a) En aquell moment es va produir una cosa inesperada.
- b) Tres persones han intentat entrar, aquesta nit, a la joieria.
- c) No és un problema de diners, sinó de temps.
- d) Parlant, les persones s'entenen.
- e) Les persones s'amuntegaven a l'entrada de l'estadi.
- f) Aquella cosa que se li havia acudit era fantàstica.
- g) La cosa és que avui la gent no s'interessa massa per la política.
- h) No va assistir a la festa, perquè tenia una cosa entre mans.
- i) Aquesta ciutat compta amb més de cent mil persones.
- j) Saps quantes persones belgues viuen a Castelló?.
- k) Jordi és un problema: actua d'una manera molt rara.
- l) Per què crees tants problemes?

Activitat 5

Assenyaleu l'afirmació de cada grup amb la qual us sentiu identificats. Comenteu les matisacions que faríeu en cada pregunta.

1. Buscar models

Introducció al llenguatge periodístic

- a) Abans de començar a redactar, sempre busco i llegeixo textos semblants al que hauré d'escriure.
- b) Algunes vegades busco models de textos, quan he d'escriure un tipus de text que no conec massa.
- c) Mai no busco ni llegeixo textos per fer servir de model. Escric directament.

2. Pensar en l'audiència

- a) Penso prou en els lectors del meu text, durant tot el procés de composició.
- b) Penso en els lectors abans de començar a redactar, quan busco idees.
- c) Penso poc en els lectors del meu text. Penso més en les idees que vull expressar.

3. Quan busco idees per al text

- a) Apunto les idees amb molta precisió i amb les paraules i les expressions que pugui entendre tothom.
- b) Apunto les idees de la manera més comprensible per al lector, amb les paraules i les expressions que ell o ella pugui entendre.
- c) Apunto les idees tal com se m'ocorren, de manera que les pugui entendre jo.

4. En una primera frase de la composició del text

- a) Quan tinc una idea vaga del text, començo a redactar. Més endavant vaig perfilant la idea inicial.
- b) Primer apunto totes les idees que tinc i les ordeno. Després començo a redactar.
- c) Primer apunto totes les idees, les selecciono i les ordeno. Després faig un esquema global del text i començo a redactar.

5. Sobre el procés de composició

- a) Primer faig un esborrany del text. Hi faig totes les correccions i tots els canvis que calgui i després ho passo a net.
- b) Escric directament en el full final. Si cal fer-hi correccions, ratllo paraules,

Introducció al llenguatge periodístic

n'esborro...

- c) Apunto les idees i l'esquema en un full. Després faig un o dos esborranys i, al final, ho passo a net.

6. Quan ja tinc l'estructura global del text

- a) Poques vegades conservo aquesta estructura inicial. A mesura que redacto la vaig reformulant.
- b) Gairebé mai no reformulo l'estructura que he començat a redactar.
- c) A vegades reformulo l'estructura del text quan estic redactant-lo, perquè se m'acudeixin idees noves que puc afegir-hi.

7. Durant la redacció del text

- a) No faig pauses. Poques vegades rellegeixo el que escric.
- b) Faig algunes pauses. Rellegeixo una o dues vegades alguns dels fragments que escric.
- c) Faig moltes pauses. Rellegeixo sempre i més d'una vegada cada fragment que escric.

8. Les revisions que faig de l'escrit durant el procés de redacció

- a) Són sobretot de forma. Modifico l'estil de l'escrit, faig correccions gramaticals, ortogràfiques, de puntuació...
- b) Són sobretot de contingut. Reviso el sentit global del text, les diverses parts que té, les idees que exposa...
- c) Són tant de forma com de contingut. Reviso tant l'estil i la gramàtica com les idees o el sentit global.

9. Sobre les modificacions que faig d'un fragment o d'una frase

- a) Freqüentment escric una frase de maneres diferents, canviant la modalitat de l'oració, l'estructura sintàctica, l'ordre de les paraules, algunes paraules...
- b) Algunes vegades canvio l'estructura o el lèxic d'una frase. Faig els canvis necessaris per cohesionar aquesta part del text.
- c) Poques vegades escric una frase. Si ho faig, només en canvio alguna

Introducció al llenguatge periodístic

paraula o en corregeixo algun punt gramatical.

10. En general, quan escric

- a) Sempre segueixo els mateixos passos en el procés de composició: generar idees, ordenar-les, redactar i revisar.
- b) No sempre segueixo tots els passos, però sí que mantinc sempre el mateix ordre general (planificació, redacció, revisió).
- c) Poques vegades segueixo el mateix ritme de composició, perquè les circumstàncies (tema, audiència, temps disponible...) fan canviar molt cada text.

Activitat 6

Corregiu aquestes frases i mireu de trobar quin problema de redacció tenen:

1. Podeu obtenir una còpia del programa i les instruccions per a la seva instal·lació .
2. ...per tal de procedir ala formalització la matrícula...
3. Els criteris i les pautes genèriques per a l'accés als diferents estudis...
4. Competències per a dissenyar materials didàctics multimèdia per a la seva utilització en les accions formatives que...
5. Identificar diverses estratègies per ala dinamització d'espais...
6. Aquest és un fet interessant.
7. El seu és encara un món proper a l'èpic.
8. És per aquest motiu que trobem equivocats considerar.
9. De moment, només assenyalar que aquesta prosa implica el lector.
10. El restant 49% ha demanat l'accés a psicologia.
11. Té l'obra, uns moments particularment emotius.
12. Aquest és un clar exemple de l'intercanvi de posicions.
13. Terrassa era a la baixa edat mitjana un nucli essencialment agrícola.

Introducció al llenguatge periodístic

14. Competències per a canviar, trobar i millorar la feina.
15. Tots els contractes han de tenir una durada màxima d'un any amb data de començament 1 de gener de cada any i que finalitzarà el 31 de desembre del mateix any.
16. Desenvolupar la redacció d'un informe.
17. Aquest espai comptarà amb la participació i moderació per part d'experts en el tema debatut.
18. Preguem la seva lectura de forma immediata.
19. El projecte té previst la seva finalització al setembre.
20. Us agraïm sincerament la vostra comprensió.

Tema 3

Activitat 1

a. Classifiqueu les següents afirmacions segons les raons que motiven els prejudicis.

b. Intenteu ara un classificació dependent de si es tracta de prejudicis interlingüístics (es existeixen entre parlants de llengües distintes) o intralingüístics (es produeixen a l'interior d'una llengua, entre parlants de la mateixa llengua).

1. A l'Àfrica hi ha llengües molt simples i poc desenvolupades que no tenen gramàtica ni diccionari.
2. No vull estudiar anglès perquè és una llengua imperialista.
3. Seria molt millor si tot el món parlés una sola llengua.
4. El català és un idioma graciós, més adequat per fer broma.
5. No val la pena aprendre català ja que tothom sap castellà.
6. Escriure en català és molt difícil.
7. Aprendre català és una pèrdua de temps. És molt més útil aprendre anglès.
8. Cal parlar sempre en castellà a aquelles persones que parlen en castellà.
9. Cal parlar als desconeguts en castellà.
10. No m'agrada que em parlen en català ni llegir-hi llibres.
11. El català és un idioma de gent de poble.
12. Parlar en català als castellanoparlants és un acte de mala educació i d'intransigència.
13. Al meu poble és on millor parlen català.
14. El pallarès és un català mal parlat.

prejudici (...) 2. *PSIC./SOCIOLOGIA*. Actitud no raonada, mancada de provació, que es manifesta en formes d'antipatia o de simpatia envers individus, grups, races, nacionalitats, idees...

DIVERSOS AUTORS. *Diccionari valencià*. Bromera, 1996.

Activitat 2

Relacioneu cadascuna de les expressions següents amb la varietat lingüística de què forma part: llenguatge juvenil, català popular o català refinat.

Rato		Quelcom		Tio	
Guarir		“esempla”		Cangur	
Escomençar		Pringat		Àdhuc	
Al·lucinar		Gilipolles		Flipar	
Cotarro		Altobús		Allavorens	
Despendre		Tope		Ensems	
Cundir el pànic		Fletxasso		Ans	
Esdevenir		Superimportant		Sobar	
Gavinyet		Diferenta		Que fort!	

Activitat 3

Les frases següents són totes correctes, però resulten més o menys apropiades segons el registre usat. Indiqueu amb una F (formal) les que trobaríeu adequades per al telenotícies i amb una I (informal) les que trobaríeu més adequades en una telesèrie de caire popular.

- Si vol això, dóna-l'hi.
- Malgrat les intenses recerques, no les han trobades.
- Oblideu-se'n, deixeu-ho córrer.

Introducció al llenguatge periodístic

- d. de sobte, la revolta s'estengué arreu del país.
- e. No pensava dir-li-ho.
- f. Estan d'allò més contents.
- g. De pomes, en compra a cabassos, la Maria.
- h. Va comprendre la raó per la qual no havia estat admès.
- i. Si se n'adona, ja has begut oli.
- j. Dilluns partiran cap a Nova York.

Activitat 4

A partir de la dicció de diversos parlants dels Països Catalans a l'Atles interactiu de l'entonació del català , identificarem i caracteritzarem les diferents varietats geogràfiques de la llengua.

<http://prosodia.uab.cat/atlesentonacio/mapa.html>

Tema 4

Activitat 1

Identifiqueu les marques de l'oralitat en el text següent:

AMB EL COR A LA MÀ

Es comprometeren per Cap d'Any, just a mitjanit, mentre a la ciutat esclaten els castells de focs i la gent s'abraça: a les cases als carrers, a les sales de festa. (...)

- Serem del tot sincers l'un amb l'altre. Mai no ens mentirem, sota cap concepte ni amb cap excusa.

- Una sola mentida seria la mort del nostre amor.

Aquestes promeses els emocionen encara més. A les dues de la matinada s'adormen al sofà, cansats, l'un en braços de l'altre.

Es lleven al migdia, amb ressaca. Es dutxen, es vesteixen, surten al carrer amb ulleres de sol.

- Anem a dinar?-diu ell.

- Sí. Per mi poca cosa. Amb un parell de tapes ja en tinc prou. Però tu deus tenir molta gana.

Ell està a punt de dir que no, que qualsevol cosa li va bé, però recorda la promesa.

- Sí, tinc gana, però em conformo amb menjar tapes. Tu en menges un parell i jo en menjo més.

- No. Tu deus voler entaular-te. No t'estimes més que anem a un restaurant?

Han promès ser del tot sincers l'un amb l'altre. No li pot dir, doncs, el que li hauria dit si no: que ja li va bé fer tapes en un bar. Ara ha de reconèixer que realment s'estima més anar a un restaurant i entaular-se.

- Doncs anem-hi -diu ella-. Anem a aquell restaurant japonès que vam anar fa una setmana i que et va agradar tant?

Una setmana abans encara no s'havien promès ser del tot sincers l'un amb l'altre. A més, ell no li va dir mai que li agradés el restaurant japonès. Ho recorda amb claredat: a preguntes d'ella, ell li havia dit que el restaurant li havia semblat bé, fórmula que no expressava l'entusiasme que ara ella posava en boca seva.

- Et vaig dir que m'havia semblat bé, no que m'hagués agradat.

- És a dir: que no et va agradar.

Li ha de dir:

Introducció al llenguatge periodístic

- Odio el menjar japonès.
Ella el mira als ulls, sorruda.
- Saps que a mi m'agrada molt.
- Ho sé.

Dubta si la promesa ho exigeix o no, però com que s'estima més trair-la per excés que no pas per defecte declara la resta del que pensa: que precisament una de les coses que li desagraden d'ella (i que lliga amb una certa actitud que ella creu esnob però que en el fons és xarona i prou) és l'afició d'anar a restaurants d'aquells que substitueixen la bona cuina per les relacions públiques. Ella li diu que és un imbècil. Ell es veu obligat a dir-li que no se sent gens imbècil i que està convençut que, si s'hagués de provar qui té un cervell més potent, el d'ella no seria el guanyador. Aquestes paraules acaben d'ofendre la noia, que el bufeteja, irada, entre li torna a dir que és un imbècil, un imbècil crònic, que ho serà tota la vida i que no el vol tornar a veure mai més, proposta amb la qual ell està de seguida d'acord.

MONZÓ, Quim; El perquè de tot plegat.

Tema 5

A partir d'una selecció de textos, analitzarem les seqüències narratives.

Activitat 1

Ignoro per què no va engolir-me quan una rampa a la cama esquerra va deixar-me gairebé paralytitzat enmig de les seves aigües, encara massa fredes, el maig del 52. Em tenia a la seva mercè. Podia haver-se venjat del mocós entremaliat que li llançava còdols o li pispava descaradament les madrilles amb la canya de pescar, i que aleshores pretenia travessar-lo nedant per primera vegada. No va fer-ho. Renuncià a rabejar-se amb el milhomes temerari que intentava superar abans d'hora una prova sota la qual perdurava sens dubte un ritu ancestral: passar l'Ebre nedant (en aparença una simple emulació entre els adolescents de la vila) devia suposar en altres temps haver adquirit la capacitat de sobreviure en un món lligat íntimament al riu, una força benèfica però també maligna, contra la qual el nadó —i jo no vaig ser cap excepció— encara era protegit secretament amb pràctiques màgiques, paral·leles a la cerimònia cristiana del bateig. [...]

[L'Ebre] L'he conegut enfurit i calmós, afeblit per la secada, adornat amb les gavines hivernals, emplomallat de boires, fustigat per les xurriaques del cerç o arrissat per les garbinades denses, amb vagues sentors de mar, que tibaven antany les veles dels llaüts.

Jesús Moncada, «Record d'un riu enfurit i calmós»

Activitat 2

Així començà la llegenda que la Verònica contà un dia en secret a la senyoreta de Torres en un racó de la cuina, on la petita s'esquitllava sovint a tafanejar malgrat la prohibició de la mare. La Carlota s'assabentà que el patró, tal com passava sempre amb els difunts que no trobaven el repòs del sepulcre, s'havia tornat una ànima en pena. Allò no era cap invenció; al contrari, es sabia de bona font. ¿No assegurava Pere del Pla, i ell no contava mai mentides, haver trobat la nau perduda en recte de la vall de la Canota? Ni Pere del Pla ni la seva tripulació aconseguien treure's del cap la imatge esborronadora d'aquell Ràpid espectral, com de boira, els remes del qual es movien sols sense peons que voguessin. Encara els obsessionava més la figura del

Introducció al llenguatge periodístic

patró, Josep Ibars en persona, amb la boina un pèl caiguda damunt l'orella esquerra, que servava en silenci.[...]

De vegades, sobretot en temps d'hivern i de boires –precisava la Verònica–, quan es feia fosc, el Ràpid atracava als molls de la vila i el patró difunt, diu que per treure's del cos la gelor de la mort, voltava per cafès i tavernes on s'empassava les begudes servides al taulell i als vetlladors de marbre. (p. 27-28)

Jesús Moncada, *Camí de sirga*

Tema 6

Activitat 1

Identifiqueu les nominalitzacions utilitzades en el text següent i indiqueu la funció discursiva que realitza cadascuna i la categoria gramatical del mot d'origen.

La publicitat -l'espot publicitari- i la telesèrie són, segurament, els tipus de discurs que més caracteritzen, emblemàticament, la televisió, com s'ha repetit manta volta. Les seues estratègies configuren la imatge global de la producció televisiva. Mentre que l'espot representa les dimensions de persuasió i de fragmentarisme, la telesèrie incorpora la narrativitat ficcional no clausurada, il·limitadament prolongable, el regne per antonomàsia dels *replicants*, on tota història i tot personatge acaben sent iguals a qualsevol altres. El "*play it again, Sam*" de la mitologia cinematogràfica esdevé, així, símbol premonitori d'aquest plaer de la repetitivitat televisiva, de la sensació del *déjà vu* que s'origina en una insistent pràctica intertextual. D'aquesta manera, la noció de serialitat -en la qual han insistit tant els semiòtics italians- s'entrecreu amb la de text i la de gènere i es lliga a les expectatives del públic en la cultura de masses contemporània (Vilches, 1984). Des d'una perspectiva àmplia i crítica, González Requena (1988) dóna una visió lúcida d'aquests trets que s'associen indissolublement, segons aquest autor, al discurs televisiu global com a espectacle de la postmodernitat.

El periodisme televisiu no roman alié a aquesta espectacularització. I fins i tot influeix, en aquest sentit, en el periodisme imprès, en el tractament que els diaris i, més encara, les revistes donen a la informació. En tot cas, la dimensió espectacular pot arribar a esborrar els límits entre informació sobre el món real i construcció d'un univers de ficció per a consum gratificador dels espectadors. (...)

L'escenificació de la informació, la seua espectacularització, ofereix unes possibilitats inèdites de manipulació de la sacrosanta objectivitat informativa sota la vestidura asèptica del telenotícies: unes possibilitats que vénen a afegir-se a les utilitzades tradicionalment per les notícies del periodisme escrit, el qual practica principalment el filtratge selectiu de la informació i l'estructuració textual dels significats. (...) La televisió compta no només amb tots aquests recursos sinó, a més, amb les noves perspectives obertes per la imatge cinematogràfica, pel muntatge, dins

Introducció al llenguatge periodístic

l'àmbit globalitzador del seu espectacle omnipresent. Una primera conseqüència d'aquest predomini de l'espectacle és la hiporepresentació (en els in formatius televisius, per comparació amb el periodisme escrit) del rerefons contextualitzador dels esdeveniments (Van Dijk, 1988: 157). La televisió sembla confiar més -fins i tot en els noticiaris- en l'impacte espectacular de la imatge.

Vicent Salvador (1990): «Discurs televisiu i discurs periodístic»,
dins *Teletextos II*, ps. 17-19

Activitat 2

Un dels procediments més efectius per condensar la informació en els textos expositius de l'àmbit acadèmic són les nominalitzacions. Utilitzeu aquest recurs per unir en una sola oració les següents parelles de dues frases:

a) L'audiència augmenta a causa de les telesèries d'èxit. Aquest fet incideix en la programació.

.....
.....

b) Els germans Lumière creen el cinematògraf. El cinematògraf canviarà els costums dels ciutadans.

.....
.....

c) L'any 1519 van confluïr una sèrie de circumstàncies en la societat valenciana. Aquestes circumstàncies van fer esclatar la revolta de les Germanies.

.....
.....

d) Després de les Germanies, es va consolidar el poder de la nova monarquia al Regne de València. El Regne de València es convertí en un espai perifèric dins del conjunt de la monarquia hispànica.

.....
.....
Redacteu novament el text següent utilitzant diversos mecanismes per ampliar la informació d'acord amb les orientacions següents:

Activitat 3

- a) Introduïu tres notes a peu de pàgina per ampliar la informació de les paraules marcades en negreta.
- b) Amplieu la informació en els punts assenyalats amb un asterisc utilitzant aposicions.
- c) Inseriu oracions de relatiu per tal d'oferir més informació sobre les paraules i expressions marcades amb una fletxa (←).
- d) Introduïu un exemple relacionat amb l'expressió marcada en versaleta.
- e) Inseriu una paràfrasi de reformulació en el punt marcat amb un cercle (○)

Einstein no va formar part mai del Comitè Assessor sobre Urani, i, que se sàpiga, no tingué res a veure amb el desenvolupament del **Projecte Manhattan**. Després de la trista comprovació de l'efectivitat de la bomba atòmica a l'agost de 1945 sobre Hiroshima i **Nagasaki**, diria: "M'hauria estimat més ser llanterner." Massa tard? És difícil valorar la responsabilitat d'Einstein en l'aparició de la bomba atòmica. [...]

Pràcticament la totalitat de les grans idees de la física moderna (*) nasqueren en el primer quart de segle. La contribució d'Einstein a aquestes idees va ser major que la de qualsevol altre científic. Per això -i a causa de l'estructura social del món en què li va tocar viure- va posseir una audiència que cap altre científic ha tingut després i es van sol·licitar sovint les seues opinions sobre religió, filosofia, política i altres temes, opinions que no va ser reticent a emetre i fins i tot a modificar amb el curs del temps. En cap d'aquests camps, però, va realitzar cap aportació comparable a les que va fer en el camp de la física ←. Sorpren, per exemple -i més en un científic- que entre les moltes consideracions sobre la naturalesa humana (fetes tot i afirmar no conèixer-la), no hi haja cap al·lusió a les conseqüències que per a aquesta naturalesa significa l'evolució. De fet, el nom de Darwin ← apareix mencionat en el llibre *Mis ideas y opiniones*, pense, una sola vegada, i marginalment. Les seues idees sobre la imperiosa necessitat d'un govern mundial són més pròpies

d'un visionari que no d'un coneixedor de les societats humanes. Potser Einstein no va tenir oportunitat de llegir el 1984 de George Orwell ←. El seu lloc en la història, però, està garantit per les SEUES CONTRIBUCIONS A LA CIÈNCIA, pel fet de ser, al costat de Newton, un dels dos físics més grans que han existit (Einstein deia, referint-se a Newton, que s'havia recolzat als múscles de gegants). Per això, si Einstein visquera avui, contemplaria amb satisfacció que la física moderna haja realitzat avenços prometedors en el camí de la teoria unificada i de la geometrització de la naturalesa que tant buscava ell, i que altres il·lustres i nobelitzats físics actuals, com ara C.N. Yang, S. Weinberg i G. 't Hooft, pensen que la teoria quàntica, que mai no li va convèncer ("Déu no juga a daus", deia), no es pot considerar com a definitiva en la seua forma actual.

Gairebé un segle després de l'*annus mirabilis* (1905) en què Einstein va fer els seus descobriments més importants (*) la ciència continua explorant l'univers d'Einstein. Els problemes que ell no va poder resoldre determinen, encara avui, la frontera del coneixement. Per això, a penes entrats en un nou segle, convé recordar el que el mateix Einstein va afirmar el 1952: "Solament hi ha unes quantes persones il·lustrades de ment lúcida i bon estil en cada segle. El que ens ha quedat de la seua obra és un dels tresors més preats de la humanitat... No hi ha res millor per a superar la presumptuositat modernista."

○

José A. De Azcárraga (2001): «Einstein: l'home i el geni. Una revisió del seu perfil humà», dins *Mètode*, núm. 28, ps. 104 (adaptació)

Activitat 4

Identifiqueu els procediments d'ampliació de la informació utilitzats en el text següent:

- Quins procediments formals s'utilitzen en el text per introduir els exemples?
- Quins recursos gràfics s'utilitzen per introduir aposicions?
- Quins pronoms relatius s'han utilitzat en el text ?

Ciència

Evolució històrica. El sorgiment de la ciència moderna. De Copèrnic a Newton

Europa entrà, durant la segona meitat del s XVI, en una fase de progrés demogràfic i econòmic. La revolució científica es produí, a Europa, durant els ss XVI i XVII, dins el marc general de l'ascens de la burgesia i de la transformació de l'economia feudal en economia capitalista. A l'Orient, la ciència xinesa i, en menor grau, l'Índia havien assolit, durant l'edat mitjana, un desenvolupament superior a l'occidental. A la Xina, es desenvolupà, una ciència altament institucionalitzada (observatoris, enciclopèdies, expedicions científiques, etc). Però el feudalisme burocràtic d'Àsia, no fou capaç de passar a un ordre predominantment mercantil; consegüentment, la ciència d'estat asiàtica no efectuà el salt qualitatiu de la ciència europea i restà ben ràpidament sobrepassada per aquesta. Tres elements poden caracteritzar, fonamentalment, la revolució científica europea dels ss XVI i XVII: l'aparició d'una nova concepció del món, oposada a la medieval; la convergència i interpenetració de les tradicions artesana i erudita; i, en conseqüència, la definició d'una nova actitud i uns nous mètodes de recerca científica. Els primers atacs contra la imatge medieval de l'univers centrada en el geocentrisme ptolemaic es produïren en el camp de l'astronomia. Copèrnic arribà a la concepció que el Sol és al centre de l'univers. Formulada inicialment a tall d'hipòtesi, la nova teoria heliocèntrica contenia, això no obstant, una enorme càrrega revolucionària. Els treballs posteriors de Tycho Brahe, Kepler (establint les lleis dels moviments el·líptics dels planetes) i Galileu assentaren definitivament la nova concepció copernicana. La ruptura amb les concepcions medievals s'anà produint d'una manera indeturable. L'ofensiva contra el sistema ptolemaic de les esferes celests i contra la cosmologia aristotèlica arribà al seu terme a les acaballes del s XVII amb la dinàmica de Galileu i la teoria de la gravitació universal de Newton. Foren fonamentalment les aportacions metodològiques de Galileu, René Descartes, Francis Bacon i Isaac Newton les que fomentaren l'establiment de la nova ciència: els criteris d'observació, experimentació, matematització, s'imposaren sobre la vella metafísica. Els treballs científics es multiplicaren en tots els camps. Amb *De humani corporis fabrica* (1543), d'Andreas Vesalius, obra que pot ésser considerada com la primera gran monografia científica de caràcter modern, l'anatomia, centrada ja plenament en l'estudi directe i la direcció del cos humà, s'establí com a ciència. Amb Miquel Servet, Gabriele Fallopio i sobretot William Harvey prengué cos la fisiologia. L'ús del microscopi obrí noves possibilitats a la biologia, que desenvoluparen Robert Hooke, Antony van Leeuwenhoek, Marcello Malpighi, etc. En plena efervescència, la matemàtica veié néixer, o renovar-se profundament, l'àlgebra, el càlcul de probabilitats, la geometria projectiva i el càlcul infinitesimal. John Napier, René Descartes, Isaac Newton, Gottfried Wilhelm

Introducció al llenguatge periodístic

Leibniz, Laplace, foren els principals autors d'aquests avenços. Disposant d'aquests nous mètodes matemàtics i de l'ús de noves tècniques i nous instruments (òptics, en particular: el microscopi compost fou inventat vers el 1590; el telescopi, l'any 1508, per Lippershey), les ciències físiques progressaren ràpidament sobre bases quantitatives: la dinàmica, que, de Galileu a Newton, anà constituint-se ciència autònoma; la mecànica celest, que establí els seus principis bàsics, sobretot amb els treballs de Kepler i Newton; l'òptica, etc. Des d'un punt de vista d'organització, és aquest un període d'especialització i diversificació de les ciències matemàtiques, físico-químiques i biològiques.

Tema 7

Activitat 1

Analitzeu els arguments que aporta Jordi Ginebra a l'exposició sobre la llengua catalana als mitjans de comunicació:

<http://www.omnium.cat/ca/video/la-llengua-catalana-als-mitjans-de-comunicacio-25.html>

Activitat 2

Ara farem el mateix amb els textos de Joan Solà i Màrius Serra.

http://multimedia.avui.cat/pdf/09/0620/090620sup_a004.pdf

Activitat 3

I finalment amb la visualització d'una pseudoentrevista amb Isabel Clara Simó arran de l'aparició del seu darrer llibre.

<http://www.vilaweb.tv/?video=5574>

Tema 8

Activitat 1

Assenyalen en aquest text les seqüències instructives.

Text g

Esport i nutrició

Règims alimentaris se n'han dissenyat molts per a les més diverses circumstàncies, tant d'ordre patològic com estètic o purament preventiu. Entre més coses, els jocs olímpics ens han ensenyat que l'esport d'elit requereix un règim alimentari dur i particular.

L'exercici intens sotmet l'organisme a unes condicions particulars, conseqüència d'un increment del consum i de la producció d'energia, unes 20 vegades superior al d'una situació normal. Aquesta energia, eminentment necessitada pel teixit muscular, és producte de la combustió de l'oxigen per mitjà de les substàncies altament energètiques que incorporem amb l'alimentació. Per a compensar aquesta necessitat no n'hi ha prou d'augmentar la quantitat de menjar. Cal també modificar-lo qualitativament en funció de l'exercici que l'atleta hagi de realitzar -brusc i lleu del saltador o sostingut del corredor de fons-, dels grups musculars que s'han de potenciar, i també de la fase de l'exercici de l'atleta -preparació, prova o recuperació.

De forma genèrica, serà modificat l'aportament dels tres principis bàsics, tant en quantitat com en qualitat. S'incrementarà el de sucres -de 55% a 60 o 70%-, modificats de manera que un terç sigui d'absorció ràpida -sucre, dolços- i la resta d'absorció lenta -farina, fècules: això permetrà una aportació ràpida de calories per a l'exercici immediat i una disponibilitat constant per a l'exercici prolongat, de manera que, un cop dipositat al fetge es vagi alliberant de forma lenta al llarg de tota la prova.

Els greixos disminuiran l'aportació calòrica del 33% al 25%, i s'utilitzarà els d'origen vegetal preferentment als de tipus animal. Proteïnes, se n'administraran 2 grams per quilogram de pes i dia, puix que la proteïna és allò que permet la hipertròfia de la massa muscular, que tot esportista presenta. Per obtenir la medalla d'or, l'atleta haurà de sumar a l'esforç físic diari l'esforç psíquic de complir una dieta tan rígida.

Dr. J.L. Bóveda

Activitat 2

Ompliu els buits d'aquest text de consells en cas d'accident domèstics amb el verb que s'indica entre parèntesis.

Text h

QUÈ HEU DE FER SI, MALGRAT LES VOSTRES PRECAUCIONS, SUCCEEIX ALGUNA COSA?

Colps i rascades. Netegeu-los amb aigua corrent i sabó. Si la pell no és íntegra _____ (tapar) la ferida amb una compresa esterilitzada.

Talls i trencs _____ (netejar) amb aigua corrent i sabó, i _____ (aplicar) hi una compresa esterilitzada. Consulteu el metge sobre la conveniència de suturar la ferida. Si _____ (sagnar) comprimi-la fortament per tallar l'hemorràgia.

Ferides punxants. Consulteu el metge immediatament si us sembla que la lesió _____ (poder) ser profunda.

Mossegades d'animals. Netegeu-les amb aigua corrent i sabó. Consulteu el metge. _____ (retenir) l'animal, viu, per si _____ (ser) rabiós.

Fractures. Si un membre lesionat presenta una deformitat, és probable que hi _____ (haver) un os trencat. _____ (immobilitzar) la regió ferida pel trasllat. Eviteu les compressions.

Pèrdua del coneixement. Manteniu el xic ajagut. Afluixeu-li la roba que el _____ (poder) estrènyer i dificultar la respiració. Abrugueu-lo. No li (donar) res per a beure. Consulteu el metge o porteu-lo a un centre d'urgències.

Cremades. _____ (traure) la roba del xiquet i apliqueu aigua freda a la cremada a raig d'aixeta o per immersió. Si la cremada és extensa, (embolicar) el pacient amb un llençol net, _____ (abrigar)-lo i (portar)-lo al centre d'urgències, si pot ser sense deixar d'aplicar-li compreses fredes. No _____ (perdre) temps. No _____ (utilitzar) pomades, ungüents, greixos ni pólvores, ni remeis casolans. Si la cremada és produïda per un producte químic, _____ (netejar)-la amb aigua corrent abundant. _____ (consultar) el metge. _____ (emportar)-vos l'envàs del producte.

Ofegaments. _____ (posar) el xiquet cap per avall perquè _____ (expulsar) l'aigua. _____ (encarregar) a una altra persona que cride el metge. _____ (començar) de seguida la respiració artificial boca a boca i _____ (continuar)-la fins que el xiquet respire sol o fins que us ho (indicar) el metge.

Ennuegaments. _____ (posar) el xiquet cap per avall perquè expulsi l'objecte aspirat. _____ (ajudar)-lo donant colpets a l'esquena. No li (ficar) els dits a la boca per traure l'objecte si és que no _____ (veure) molt clar que la maniobra us serà fàcil, perquè hi ha el greu perill que els hi fiqueu més endins sense voler-ho. Si el xiquet no expulsa l'objecte, _____ (dur)-lo sense perdre temps a un bon centre d'urgències.

Electrocucions. Tanqueu l'interruptor de corrent sempre que siga possible. Si no és factible _____ (aïllar)-vos per separar el xiquet del conducte elèctric, pujant a una cadira. Si el xiquet no respira, _____ (practicar)-li la respiració artificial boca a boca ininterrompudament fins que (venir) el metge.

Si el xiquet s'ha _____ (prendre) un medicament o un producte químic _____ (donar)-li un o dos gots d'aigua per diluir el tòxic. Si la intoxicació és per medicaments i el xiquet no està inconscient o té convulsions, es pot provocar el vòmit ficant-li una cullera o els dits a la gola després de donar-li un got d'aigua. Això no es farà mai amb altres tòxics (productes càustics, productes que _____ (contenir) petroli...). No perdeu el temps esperant el metge. No li doneu llet. Traslladeu el xiquet al Centre d'Urgències i _____ (dur) l'envàs del producte amb l'etiqueta, si és possible. Si el xiquet s'ha intoxicat per gas o per fums, porteu-lo a l'aire lliure. Afluixeu-li la roba. Si no respira, practiqueu-li de seguida la respiració artificial. _____ (fer) que una altra persona cride el metge, a l'hospital o al centre de tòxics.

Activitat 3

Ara canvia aquesta recepta a un text instructiu expressant només allò estrictament necessari

Arròs amb bacallà

Curiosament, es tracta d'un arròs mediterrani que trobem no solament a Catalunya sinó també a Múrcia. A Catalunya sobreviu en punts de la costa i de l'interior però, en canvi, només el trobem a la carta d'un restaurant de Palafrugell.

La recepta bàsica és la següent: torreu al foc un tros de bacallà sec (400 grams per a sis persones), traieu-li les espines i esmicoleu-lo. Poseu una cassola o una paella al foc i fregiu-hi alls, bitxos (un per cada tres persones), tomàquets, julivert i patates. Afegiu el bacallà, pebrot, safrà, pebre negre.

Introducció al llenguatge periodístic

Un cop tot plegat ben sofregit, tireu-hi l'arròs, feu-li donar un parell de toms i tireu-hi l'aigua calenta corresponent i la sal.

Aquest plat admet diferents variants: les patates, no gaires, poden ser substituïdes per mongetes seques, prèviament cuites, que s'hi tiren un moment abans de treure la cassola del foc. Unes altres receptes hi afegeixen musclos i n'hi ha una d'origen mallorquí, que fa posar sobrassada al sofregit. Un tractament peculiar originari de Cartagena hi fa tirar gairebé al final una picada de bitxos prèviament fregits i d'alls, en un sistema semblant al del *caldero* del Mar Menor. Finalment, és aconsellable tastar-lo alguna vegada de la manera següent: un cop l'arròs ja servit als plats, tireu-hi pel damunt una mica d'allioli negat, tal com es fa amb l'arròs negre de sípia o amb algunes variants del *caldero* murcià.

Vázquez Montalbán, Manuel (1995): *Les meves receptes de cuina catalana*.
Barcelona. Ed. 62

Activitat 4

Identifiqueu les seqüències descriptives de la darrera novel·la de Vicent Usó, *El músic del bulevard Rossini*, editada per Proa.

Al final de la vesprada, el músic ambulat del bulevard Rossini copsarà per fi la immensa magnitud del seu error. Fa uns minuts que ha començat a ploure, una pluja modesta, no creguen, però tan delicada i trista que diries que frena l'ímpetu de les converses als cafés i que sumeix els vianants en un sopor malenconiós. Potser per això, perquè el pressuposen amarat de la mateixa melangia que els afecta a ells, els transeünts habituals no s'estranyen que, en comptes dels valsos, les masurques i les polques que tant li agrada tocar, el violinista únicament interprete melodies que semblen inspirades en el dolor amarg dels amants que ja han perdut tota esperança. Ningú, sinó l'oncle Filibert, hi repara. És el botiguer més antic del barri, propietari d'una merceria ancorada en el segle anterior, en els albors d'un comerç que havia fet d'aquells carrers el centre de tota la comarca. Ha passat per davant del músic un instant abans, mentre Tadeusz executava amb els ulls tancats el més tètric de tots els tangos que coneix, una tonada fosca i amarga, que l'obliga a forçar les cordes de l'instrument fins a fronteres que semblen impossibles, un territori on les notes voregen els precipicis últims que les mudaran, a la menor distracció, en xerrics imperdonables en un músic de tanta categoria com ell; una música, en definitiva, que encomana als qui l'escolten un profund desassossec. Per això el botiguer, en comptes de dedicar-li l'alçada de celles habitual, li adreça un esguard carregat de reprovació. Un avís, però, que el músic, que segueix amb els ulls closos, concentrat a sortejar els abismes en què s'obre aquella música insòlita, no arriba a advertir. Quan l'última nota s'esvaeix, tan abruptament com si l'haguera deixada caure penya-segat avall, Tadeusz obre els ulls a temps encara d'adonar-se que l'ancià botiguer entra ranquejant, com cada horabaixa, al bar de Remigi, un dels més populars de la zona, amb el propòsit d'estar-s'hi un quart d'hora, ni un minut de més ni un de menys, el temps just per a prendre un café fort, negre, cremós i fumejant, que exigeix que li prepare el propietari de l'establiment en persona. Filibert esperarà que el líquid es refrede una mica i després se l'empassarà a glops breus, a tasts ínfims que paladejarà amb els ulls tancats, concentrant-se a descobrir-ne les fragàncies més recòndites.

-Cada glop és un món -dirà a qui li demane- i jo no vull perdre-me'n cap. La frase, tot i que no ho confessaria ni lligat al poltre de tortura, no és d'ell. L'ha sentida pronunciar en una vella pel·lícula, l'única que li agrada mirar a Lupe, la dona amb qui està casat de fa molts anys. Conta la història d'una actriu dissortada que, després de noranta minuts de cercar en va l'amor de la seua vida, acaba finalment per trobar-lo on menys s'ho esperava. De tant en tant, quan la tristor l'afligeix en excés, l'esposa del botiguer posa la cinta al vídeo i s'asseu, amb Filibert a la vora, al sofà. Ella segueix les peripècies de l'actriu amb un paquet de mocadors de paper a la mà que, lentament, amb ritme constant, va dipositant, ja mullats, en la butxaca del batí de Filibert, que, abans de llançar-los, provarà inútilment d'esprémer-los amb l'esperança de destil·lar ni que siga una gota procedent dels llagrimals de l'estimada. Ell difícilment aguanta mitja hora sense capcinejar, tot i que s'esforce per arribar viu almenys a l'escena de la frase, la seua preferida, ubicada, segons l'indicador fluorescent del vídeo, en el minut cinquanta-set. Aguante o no despert, mai no se'n va a dormir abans que, per fi, els plors afligits de l'esposa muden en les llàgrimes d'alegria que anuncien la trobada final dels amants. Aquella frase tan rotunda la pronuncia un actor que, segons ha llegit en alguna revista, mai va saber discernir els límits que hi ha entre el cinema i la vida i que, a conseqüència d'aquell malentés, va morir alcoholitzat. Filibert, des que l'escoltà per primera vegada, l'ha repetida en tantes ocasions que ja la considera com una mena de lema personal. Al seu parer, el fet que no arribe a copsar-ne del tot el sentit encara li afegeix més profunditat a la divisa.

Tema 9

Activitat 1

Analitzeu els mecanismes de referència utilitzats per cohesionar els textos següents.

Text 1

No seria aquesta l'única conseqüència que els mètodes anticonceptius tenen sobre la moderna sexualitat humana. També s'han apuntat altres efectes capaços d'influir negativament sobre l'estabilitat dels aparellaments monògams establerts entre els homes i les dones en les societats actuals. Tal com Robert Wright va assenyalar en 1994, durant l'evolució humana no hi va haver preservatius ni pastilles anticonceptives. Si una parella mantenia relacions sexuals durant un o dos anys i no engendraven descendents, el més probable és que un d'ells no fóra fèrtil. Des del punt de vista adaptatiu, no tenien res a perdre i si molt a guanyar separant-se i buscant una nova parella. Alguns autors han especulat que, en el passat, la selecció natural potser va afavorir l'aparició d'estratègies de comportament capaç d'induir la recerca d'una nova parella quan l'anterior es mostrava "poc" fèrtil. Aquesta idea ha començat a rebre suport empíric a partir dels estudis realitzats recentment amb diverses espècies de gibons, els quals han estat considerats tradicionalment com a exemples paradigmàtics de primats monògams. Si això fóra cert també per a l'espècie humana, l'ús continuat de mètodes anticonceptius podria estar representant una seriosa amenaça per a l'estabilitat de les parelles monògames. Curiosament, les estadístiques ens diuen que els matrimonis sense fills són els que tenen una major probabilitat de ruptura.

Per descomptat, el lector pot argumentar que la gent abandona les seues parelles per motius sentimentals i no com a conseqüència de càlculs conscients sobre el seu èxit reproductiu. I és cert, però no podem oblidar que les emocions no són més que els braços executors de l'evolució. Per davall dels pensaments i els sentiments es troben fredes i complexes equacions en què es combinen variables com ara l'estatus social, l'edat de la parella, el nombre de fills, els ingressos econòmics, etc. El problema és que els nostres sentiments van ser modelats en ambients molt diferents dels que ens ofereixen les aglomeracions urbanes actuals. En aquest sentit, encara ens queden per avaluar moltes de les conseqüències que els moderns hàbits de vida estan tenint sobre l'expressió del nostre comportament sexual. Una d'aquestes seria, per exemple, l'augment en l'índex d'infidelitat conjugal que ve associat amb la major complexitat de les xarxes socials urbanes. Segons sembla, la infidelitat és més fàcil en una ciutat anònima que en un petit poblat de caçadors i recol·lectors. De fet, els estudis de paternitat demostren

que només el 2% dels nens nascuts en un poblat kung són fruit d'una infidelitat. En canvi, en alguns barris urbans moderns aquesta xifra arriba al 20% dels naixements.

No sabem res sobre les pressions de selecció amb què s'enfrontaran les poblacions humanes en el futur. Qualsevol especulació en aquest sentit, encara que atractiva i estimulants, no seria més que ciència-ficció. No obstant això, podem tenir la seguretat que els fills i les filles de les futures generacions procediran, com ho han fet sempre, de progenitors que tinguen èxit en la seua reproducció. Atenent al que s'ha dit en els capítols precedents, aquells trets fenotípics heretables capaços d'incrementar l'habilitat dels individus per a sobreviure i reproduir-se seran els que major representació aconseguiran en les poblacions humanes del demà. Cal preguntar-se, però, si en el futur no desitjarem exercir algun tipus de control sobre la nostra pròpia evolució, de la mateixa manera com ho fem en l'actualitat amb els nostres animals domèstics i plantes conreades. Sens dubte, el nostre desig d'intervenció s'anirà incrementant a mesura que anem acumulant nous coneixements biològics i avenços tècnics. De moment, encara estem perfeccionant algunes de les eines que ens permetran realitzar aquestes manipulacions. Així, per exemple, cada vegada és major el nombre de parelles que veuen solucionats els seus problemes d'infertilitat gràcies a les modernes tècniques de reproducció assistida. Igualment, els avenços en la cirurgia plàstica estan ajudant a transformar l'aparença física de moltes persones fent que trets externs com la asimetria fluctuant deixen de ser indicadors fidels de la "qualitat genètica" dels individus. Desconeixem l'efecte que aquestes i altres manipulacions semblants tindran sobre l'evolució futura de l'ésser humà. En tot cas, hauríem de prendre'n consciència i elegir amb llibertat.

Text 2

Molt poques vegades un ens matemàtic com és el nombre 2000 ha tingut tant de ressò en els mitjans de comunicació. Causa una certa tristor comprovar que una societat que es declara, i en molts casos amb orgull, matemàticament analfabeta, pontifica al voltant d'un nombre suposadament màgic.

Ja que també he caigut en el pecat de parlar del 2000, aprofitaré almenys l'ocasió per a comentar la declaració d'aquesta data com l'any mundial de les matemàtiques. La declaració, proposada per la Unió Matemàtica Internacional (IMU), és oportuna i fins i tot diria que necessària. En primer lloc, i si em permeteu la referència local, haig de fer ressò de l'excel·lent nivell investigador dels matemàtics de la nostra universitat, tant en el vessant de fer créixer el coneixement científic com en el d'aplicar-lo. Comptem entre els nostres universitaris amb alguns científics que són un referent a escala internacional i que han donat origen a escoles molt profitoses. Del treball i de les inquietuds d'aquests investigadors, se'n presenta una bona mostra en el monogràfic d'aquest número de Mètode. A més a més, resulta força gratificant saber que en els darrers vint anys la producció científica espanyola

en el camp de les matemàtiques ha augmentat més del 1.250%: ha passat del 0,3% a prop del 4% de la producció mundial.

Aquest creixement, juntament amb la bona salut científica de les matemàtiques espanyoles, contrasta amb la situació que viu l'ensenyament d'aquesta ciència a tots els nivells en el nostre país. Començaríem per parlar del rebuig majoritari dels estudiants. Aquest rebuig, que és aclaparador en els nivells baixos de l'ensenyament, comença a estendre's a altres nivells; fins i tot de vegades assistim a vertaders esforços per tal de -diuen- "ensenyar als nostres estudiants de manera intuïtiva, sense necessitat d'aparat matemàtic", com si raonar fóra alguna cosa que hauríem d'evitar.

Per tot això, hem de fer els esforços que calga per tal de recuperar, introduir, o si és el cas, reintroduir, les matemàtiques en el nostre sistema docent, en uns nivells adequats al progrés del coneixement científic actual, i de les aplicacions que necessita una societat moderna i en progrés constant i que ha d'afrontar nombrosos reptes científics, socials, econòmics i de gestió, que són absolutament inabordables sense el suport de les matemàtiques. Els qui treballem en ciència som conscients d'aquesta necessitat i cada vegada més es disparen els senyals d'alarma de les societats més industrialitzades davant els seriosos riscos de mantenir una societat tecnològica i científica avançada si persisteix l'absentisme i el rebuig de les noves generacions envers l'aprenentatge de les matemàtiques.

Finalment, he de fer esment, a l'aspecte fonamentador de les matemàtiques, com a eines essencials en la formació de l'intel·lecte humà. Contribueixen al desenvolupament del discurs lògic, a la capacitat de relació i de síntesi, a l'ordenació i estructuració de la ment. En definitiva, a la formació de l'home i del ciutadà. Per tot això, i especialment des de la universitat, hem d'extremar els esforços per a descobrir als nostres estudiants la bellesa i l'encant del món de les matemàtiques.

Activitat 2

Identifiqueu les marques de modalització en el següent text de Jesús

Moncada:

Quinze dies després de la promulgació per la República del decret de llibertat religiosa, l'oncle Tapioles va plegar d'aquest món de misèries.

- D'aquesta no em salva ni el mateix dimoni - havia remugat la tarda abans, el vell. I les seues paraules estremien la casa, poblada ja per secrets preparatius de traspàs i ferums de negres tintures.

La dona, arraulida vora el llit, havia començat a gemegar mentre la parentela, present en aquell tràngol, empudegava amb monòtones protestes de millora.

- A callar tot déu! - havia tallat el malalt -. No la vull sentir més, aquesta cançó! I tu, tararot - va afegir dirigint-se a la dona - , ja ploraràs després

Introducció al llenguatge periodístic

tot el que vulguis. Ara escolteu-me bé: en el meu enterrament, no hi vull veure ni una maleïda sotana! Entesos?

Tema 10

Llegiu la conferència que Joaquim Maria Puyal va impartir en la Universitat Jaume I de Castelló el novembre de 2007 i feu-ne una crònica que dugui com a títol:

La construcció de l'estàndard català en les retransmissions futbolístiques

“Normalització i divulgació: el llenguatge del futbol”

Bona nit a tothom i moltes gràcies per venir a escoltar-me.

El llenguatge de l'esport es va conformar al llarg del segle XX i manté una constant evolució. La generalització de la pràctica esportiva i la capitalització de les competicions per part dels mitjans de comunicació, han generat necessitats expressives i, immediatament, han facilitat una allau de solucions que han acabat per furnir una de les llengües especials més emergents, més dinàmiques i més transversals de la història de la comunicació. Probablement, de tots els llenguatges d'especialització, és el més generalitzat a tot el món. Un fet excepcional.

Deixant de banda els precedents clàssics i les minoritàries pràctiques elitistes, l'esport començà a desenvolupar-se en les societats occidentals més avançades a finals dels segle XIX. En resultaren capdavanters els països de parla anglesa. Per això, quan en els nostres territoris, els nostres besavis començaren a tenir coneixement i contacte amb les noves disciplines esportives varen rebre els primers conceptes en anglès. Les primeres dècades del segle XX les gasetilles que publicaven els diaris, tant en català com en castellà, recorrien sistemàticament i necessària a paraules angleses. Les cròniques esportives, naturalment, també. Després, al llarg del segle XX la terminologia esportiva en castellà va anar evolucionant a l'empara de la protecció política, de la influència dels mitjans i de la parla popular. Probablement podríem dir que cap a meitat de segle XX ja existeix un corpus amb personalitat pròpia prou sòlidament establert que reuneix les característiques que requerim a un llenguatge d'especialització definit i conformat. Per dissort, el català va veure amputada la seva evolució, per les raons que tots sabem, des dels anys trenta. Perseguit políticament, prohibit el seu ús en públic i negat el seu accés als aparadors mediàtics, només li restava la pervivència en el boca a boca de les graderies dels camps de futbol.

Quan l'any 1968 jo vaig transmetre, per l'antena de Radio Barcelona, el primer partit de futbol de la meua vida, vaig fer-ho en llengua espanyola, en aquell moment l'única que tenia a Catalunya accés a la plataforma mediàtica. Tothom sap que, aleshores, per ràdio s'havia de parlar en castellà però convé recordar que, tot i l'obstinada acció del franquisme, la llengua catalana era ben viva al nostre país. Es podia sentir, sovint, entre els alumnes que jugaven als patis de les escoles (a les classes, no), era la llengua vehicular a molts

barris de les nostres ciutats i l'empraven les mestresses de casa i les pageses a les parades de la plaça.

A la fi de la dictadura, quan vuit anys després d'aquella meva primera transmissió s'albirava un nou horitzó col·lectiu, vaig decidir fer un canvi professional. L'arrelament de la llengua catalana en les diverses capes del teixit social de Catalunya, al qual m'he referit, em va fer creure -sense consignes de ningú, ni estratègies polítiques ni dictàmens tècnics- que incorporar-la a la producció de missatges de masses havia de ser, a banda d'una modesta contribució a la recuperació sociocultural del país, una bona manera de guanyar-me la vida. Per assolir l'objectiu calia, és clar, mesurar bé les pròpies capacitats i mirar de fer un primer pas segur. El futbol era, per la seva popularitat, un reclam potent i el Barça, aplegava un interès socialment transversal. Des del primer moment vaig pensar a fer una producció "guanyadora": havíem de consolidar-la no per la quota sentimental/testimonial de la llengua que l'articulava, sinó per la capacitat que tinguéssim de liderar el mercat.

Jo m'havia llicenciat en filologia espanyola a la Universitat de Barcelona i durant dos anys, a l'inici dels setanta, vaig fer-hi de professor a la Facultat de Lletres. Per raons administrativoacadèmiques vaig haver de presentar una tesi de llicenciatura que vaig dedicar a la terminologia futbolística en castellà. Aquest treball, tot i ser molt discret, em va servir de fons de referència per fer, amb la col·laboració del professor Alfred Badia, una primera aproximació al nostre llenguatge d'especialització en català. En aquell moment no s'havia establert una terminologia esportiva, en general, ni futbolística, en particular, a cap dels territoris de parla catalana. Ens hi havíem de posar, doncs, nosaltres.

Teníem a favor tot el potencial de la llengua catalana: el conjunt dels seus recursos i la validesa, vitalitat i funcionalitat de tot el món referencial, simbòlic i metafòric que una llengua és capaç de construir en un univers grupal. Teníem en contra les meves limitacions i la inseguretats que m'afeblia. Jo no havia estudiat català. Per això va ser tan important la col·laboració de Jordi Mir. Per a mi, era la llengua familiar i de relació amb els amics però mai no havia tingut ni la possibilitat -ni la necessitat- d'haver-la de fer servir com a instrument mediàtic. Aleshores m'hi posava, sense demanar-m'ho ningú i empès, sobretot, per la intuïció. Com és sabut, en aquell moment (setembre de 1976) no hi havia cap emissora de ràdio (Ràdio 4 va començar les emissions al desembre) ni de televisió (TV3 va néixer el 1983) que utilitzés el català de manera habitual.

Des del punt de vista de l'anàlisi del discurs he de dir, clarament, que les meves primeres narracions en català seguien el model que s'havia acreditat, a Catalunya, en castellà. A més, era un patró que jo ja coneixia de les transmissions que estava avesat a fer en espanyol. Algunes de les seves

característiques les deuen recordar, encara, els oients que les escoltaven. Tot i tenir un únic locutor, aquella era una narració amb poca implicació individual. Per exemple, usava *siempre* la primera persona del plural en lloc de fer servir, quan pogués semblar oportú, la primera del singular com faig, sovint, des de ja fa temps. Interpreto aquest fet com una reminiscència dels hàbits radiofònics del franquisme. Encara que estiguessin sols a l'antena, els locutors començaven dient “*les saludamos desde el campo de fútbol...*”, “*creemos que es un lanzamiento libre indirecto*”, “*deseamos una pronta recuperación al bravo centro delantero*”... No era un plural majestàtic, era un plural institucional que representava més la veu de l'ordre establert que la del pobre paio que anava a esgargamellar-se durant noranta minuts, parlant tot sol sense parar. Per aquell plural, parlava més “l'Emissora” (E) que “l'emissor” (e). La llibertat expressiva del narrador estava limitada per uns canons que encotillaven l'ambició narrativa: en lloc de ser un *comunicador* capaç de crear un discurs, era més aviat un *locutor* “conscient” dels límits. L'orador radiofònic s'havia disciplinat en la disciplina. El d'esports, també. Aquella transmissió era formalment estricta. Manava la distància narrativa al servei d'una estètica pulcra: dicció, vocalització, entonació, prosòdia, frases ben construïdes, bones maneres, elegància formal, ritme més aviat suau... Era molt sòbria i això sí, no gaire creativa i, per tant, poc arriscada. L'indicador artístic era, a tot estirar, tebi. El relat era vagament descriptiu, discret (millorable) en la valoració esportiva i no del tot precís en la translació sonora de les accions del joc. Val a dir que les ubicacions dels locutors no han estat mai prou bones -ni abans, ni ara- i la inventiva servia per cobrir les llacunes derivades de les circumstàncies adverses i també, és clar, de les limitacions del narrador. Un fet explicable.

Deixant de banda les imposicions polítiques que els limitaven, en general, els meus antecessors en la transmissió de partits eren molt bons narradors. A mi em sembla que, tècnicament, tenien millor domini de la veu que els d'ara. La veu era per a ells un instrument que calia tenir afinat. L'havien treballada i li'n sabien treure partit. La tenien ben timbrada i, de la seva dicció, n'havien expurgat les particularitats fonètiques locals, condició imposada per les normes vigents. Molts d'ells eren dobladors professionals. Avui, no conec cap locutor de transmissions que en sigui, de doblador. Això es nota. Ara, ja fa temps que es va posar de moda a Madrid, en les narracions dels partits, el costum de cridar (i molt) des del primer minut, no modular gaire i parlar sense parar. Aquesta tendència va començar a l'últim quart del segle passat i va anar arraconant aquell model de transmissió que jo associo a les veus de Miguel Ángel Valdivieso, Enrique Fernández, José Félix Pons, Juan Antonio Fernández Abajo, Joan Lluch, Agustín Rodríguez, Pedro Ruiz... sentint les quals jo vaig aprendre les primeres pautes d'aquest ofici. L'ofici de transmetre.

Deixant de banda consideracions sociopolítiques, aquelles transmissions tenien l'encant que embolcallava la ràdio de fa cinquanta anys. Sentir el

partit era com escoltar un conte. Cada oient el recreava mentalment, al seu gust. El locutor deia: *“Buenas tardes desde el Volksparkstadion de Hamburgo, cae una suave neblina junto al estuario del Elba...”* i tu, aquell 26 d'abril mentre l'escoltaves, embadalit, amb el so característic de les línies microfòniques de dos fils, semblava que flairassis el fum de les xemeneies dels vaixells de càrrega que hi devien passar, tot i el boirum. L'any 1961, jo era un marrec que, mentre sentia aquella veu, m'imaginava, amb il·lusió, que algun dia jo podria fer aquella feina. Com a curiositat, recordo que, en aquelles èpoques, aquí, els narradors deien *“el extremo derecha”, “el interior izquierda”* o *“los jugadores azulgrana”* i que, el cant del gol era, invariablement, dir tres vegades la paraula “gol” i, a continuació, repetir-la de nou allargant la “o”. Per exemple: *“gol, gol, gol, goooooooooool de Kocsis en el minuto 90”*.

Transmetre és, per damunt de tot, una tècnica. L'objecte de descripció pot ser un partit de futbol, un combat de boxa, una jornada castellera, el casament o l'enterrament d'una princesa, un concert d'un grup de rock, un festival d'estiu o la cavalcada de Reis... És igual. En el fons, sempre fem el mateix. Amb la tècnica que siguem capaços d'acreditar descrivim la nostra percepció de la realitat, articulada en paraules, ritmes i entonacions, al servei de la pròpia intenció comunicativa i, tenint present allò del filtre, l'emissor, el receptor i el nou emissor, projectem el nostre discurs cap a l'antena. És clar que, si treballem en mitjans per a receptors massius, hem d'assolir que això sigui dit de manera molt entenedora per evitar que els oients hagin de fer esforços per a la correcta comprensió. Sabeu quin és el risc? Que si els fem esforçar gaire, al cap de poca estona canviaran de canal. Hem de comunicar doncs d'una manera planera, d'una manera atractiva, d'una manera ajustada al discurs i al registre lingüístic que pot entendre l'audiència.

I aquí tenim un altre problema. Com aconseguir un registre lingüístic pròxim a l'audiència, però que, de base, no s'allunyi de la norma? Aquest és un punt essencial. Alguns diuen que hem de parlar com es parla al carrer, perquè així ens entendrà la gent del carrer. No hi estic d'acord. Si jo hagués parlat, fa trenta anys, amb tots els barbarismes, totes les construccions espúries i totes les fórmules que, allunyades de la norma, sovintejaven en la parla popular barcelonina de l'època, molt probablement no hauria aconseguit ni un oient més dels que, per fortuna, ens van donar el lideratge d'audiència. Caram, si ens escolta una gran majoria vol dir que la gent ens entén! I que, per tant, el model lingüístic que proposem ens permet assolir la relació de proximitat que cal tenir amb l'oient. Ara bé, que ningú no s'enganyi. El que no podíem fer aleshores -i tampoc no podem fer ara- és triar solucions allunyades d'aquelles que, raonablement, poden ser proposades a l'audiència per a la seva voluntària, fàcil i total acceptació. Sóc dels que creuen que des dels mitjans conformem una bona part de la llengua que parla la gent, que, en general, no ha de ser al revés i que no hem d'anar dòcilment a remolc de com parla el

carrer ni, com a bens, reflectir-ne sistemàticament les distorsions. I això, més encara, quan la llengua està amenaçada per influències o interferències que la debiliten en l'ús social.

Vull mirar de contestar l'enunciat d'aquesta conferència, explicant breument com ens vam plantejar fer front als problemes que presentava l'any 1975, preferentment des de l'òptica lèxica, l'objectiu de situar la llengua catalana en el front de batalla de la lluita per les audiències de les transmissions dels partits de futbol. Us prego que entengueu que el que diré són meres aproximacions en l'intent de marcar les línies generals d'un criteri que, si volguéssim exposar de manera mínimament detallada, ens demanaria molt més temps i, probablement, un altre espai. Vet aquí, doncs, algunes de les idees que vam aplicar en aquell moment.

Diríem que, en general, vàrem optar per revisar la manera que teníem, aleshores, de parlar de futbol. Observar el trànsit del llenguatge ordinari cap al nostre llenguatge especial i fer com un inventari dels problemes i de les possibles solucions. Per començar, era obvi que havíem de col·locar a l'aparador mediàtic les formes populars de dir, que eren vives a la graderia. Hi havia “una manera de parlar” als camps de futbol, per part dels afeccionats, que no havia arribat als mitjans des de feia quaranta anys, per culpa de la situació política. Nosaltres vam intentar fer com de pont i facilitar aquest trasbalsament. Com en deien els afeccionats d'això o d'allò? I quines expressions feien servir els socis i seguidors als camps? Doncs havíem de mirar de recuperar-les per al discurs públic, des de la ràdio. Per exemple, *cacau o gardela o castanya o fava o batzac, anar de cara a barraca, fer un túnel, rifar-se algú (pixar-se'l semblava massa groller), el gol del coix, pilota a l'olla, ser un colador, estar-se mastegant el gol, anar a la caseta, ensenyar la llesca, bimba va bimba ve, fer un misto, 'taquigol', zona de les garrofes, teva-meva, (la pilota) encara és viva, veure-la quadrada, partit per adormir ovelles, un cabasset de gols, el porter ni l'ha olorada, fotre-li de burxa, un xut per trencar la xarxa, fer un ciri, una sotana...*

Naturalment, havíem de mirar d'aprofitar les fórmules que encara poguessin éssers útils d'aquelles que trobàvem acreditades en els referents orals i escrits, presents als mitjans de comunicació anteriors al franquisme. Nosaltres vam consultar publicacions com ara *La Veu de Catalunya* i *Xut!*, preferentment, però també d'altres. De les solucions que s'havien emprat, podia tenir sentit recuperar-ne algunes! Es tractava de veure si teníem a l'abast suficients instruments útils per a designar objectes i per a la descripció de fets i d'accions.

Bé, així doncs, entre tots plegats, vàrem arribar a tenir registrades un munt d'entrades provinents d'una banda o d'una altra. Tot i això, en els casos que fos estrictament necessari hauríem de buscar, a més, solucions alternatives pròpies, manllevades o adaptades. Els jugadors duïen *mitges*, *mitgetes* o *mitjons*? *sabates*, *botes* o *borseguins*? *camises*, *camisetes*, *samarres*, *samarretes* o *samarrons*? En futbol, una *paret*, una *trena* i una *ziga-zaga* podien ser la mateixa cosa? La sola de la bota era una *llesca* i una *planxa* al mateix temps? Era vigent, a les envistes del *crack*, el tradicional *as*? Les pilotes sense bufeta eren igualment *bimbes*? Un gol es *feia* però a gol s'hi *rematava*? Podíem dir que algú enviava una pilota *tova* tot i estar perfectament inflada? I amb *punxot* què fèiem? Qui arbitrava un partit, el *dirigia*, el *xiulava*, el *dirimia*...? Als àrbitres, els havíem de tractar de *senyors* -i anomenar-los amb els dos cognoms, com es feia en castellà des que va començar a xiular partits importants el murcià Franco Martínez- i als jugadors no? A qualsevol entrenador, encara que hagués nascut al carrer de casa, se li havia de dir "*míster*"? Calia recordar cada vegada que la *frontal* o la *divisòria* eren línies? Podíem dir-ne *mitja lluna* d'una figura geomètrica que ni era la meitat de res conegut ni representava el nostre satèl·lit? I, posats a fer, per ajudar-nos a situar les accions del joc, podíem referir-nos a un *eix* imaginari que aniria de gol a gol partint el camp en dues meitats? Se'ns admetria que de determinades zones del camp -i dels atacants que les ocupen- en diguéssim *puntes*? A més de ser el fruit d'una planta herbàcia de les cucurbitàcies, un *meló* era també una pilota incòmoda i difícil de dominar per part del jugador que la rebia? Les grans jornades, la *graderia* estaria plena de *gom a gom* i una *gernació d'afeccionats* donaria *suport* (més que no *recolzaria*) els jugadors que *suaven la samarreta* per guanyar el *partit* (o el *matx* o l'*enfrontament* però mai l'*encontre*)? Ah! Oi que no caldria precisar que *jugar aculat* no era res escatològic?

Havíem de fer front a qüestions tan diverses que se'ns acumulaven calcs, metàfores, préstecs, sinònims, barbarismes, metonímies, argot... No ens ha de sorprendre res de tot això perquè, a més de tot el que he dit anteriorment, el llenguatge del futbol deu ser un dels que té més interferències d'altres llenguatges especialitzats. Nosaltres mateixos, com a alternativa a *sacar/sacada*, d'ús ben sovintejat al llarg d'una transmissió, vam introduir en l'àmbit futbolístic *servir/servei*, que Juan José Castillo ja havia popularitzat, en castellà, en les seves transmissions de tennis per televisió. Del bàsquet fem servir *pivot/pivotar*, *tap*, *transició defensa-atac*, *percentatge d'efectivitat* i d'altres. En aquest punt, una anàlisi a fons relacionaria una corrua de casos que donarien per a una munió de treballs. Vegem-ne alguns pocs exemples. *Esprint/esprintar* de l'atletisme, *baix de revolucions* de l'automobilisme, *llençar la tovallola* de la boxa, *escapar-se en solitari* del ciclisme, *puntada defensiva* del rugbi, *jugar amb el vent de popa* de la nàutica, *picar la bola* del billar, *pulmó de l'equip* de l'anatomia, *xut enverinat* de la toxicologia, *maquillar el resultat* de la cosmètica, *un defensa paparra* del regne animal, *fanalet vermell* del món ferroviari, *defensa escombra* del món domèstic, *fer de capità* del món militar, *un jugador que*

desafina del món musical, i, així, tants com vulgueu: ser el motor o el cervell de l'equip, jugar sense cap, fer un globus, tenir por escènica, fer comèdia, demanar aigua miraculosa, quedar-se sense benzina, tenir ritme de joc, no tenir "reprise", tàctica suïcida, fer un barret, bombardejar la porteria rival, victòria agònica, "torneig del k.o.", fer una xilena, partit de traca i mocador, ser un equip sense ànima, no carburar, marcatge a l'home, robar la cartera a algú, fer un futbol de dibuixos animats, jugada d'estratègia, fallar un gol cantat o fer-lo de pissarrí, etc. Per no parlar de la manera com són coneguts els clubs, els equips i els seguidors rivals: trobem *culers* (per una explicació anecdòtica), *periquitos* (per una mascota felina!), *escapulats* (pel dibuix a la samarreta), *arlequins o arlequinats* (per la distribució dels colors de la samarreta), *illencs* (per una raó geogràfica), *granotes* (per la ubicació del camp), i així, també, tants com vulgueu: pel nom de la ciutat d'on són, o per la seva indústria, o per la seva agricultura, o pel barri on es va fundar el club, o pels seus colors, o per la tradició... És clar que també del llenguatge específic del futbol han sortit algunes expressions, que sentim sovint en converses quotidianes, com ara *estar en orsai* o *quedar-se fora de joc*, *passar-se la pilota l'un a l'altre*, *guanyar per golejada* o *sense baixar de l'autocar* (que fa mig segle que la va dir Helenio Herrera -un personatge mediàtic quan ningú no ho era- i, curiosament, es manté ben viva), *casar-se de penal*, *deixar-se colar un gol*, *ser algú que la toca bé*, *veure-la quadrada*, *tirar pilotes fora*, *estar jugant a camp contrari*, *tenir o no tenir banqueta*, *haver-hi partit*, *fer (a algú) un gol per l'escaire*, etc.

Calia buscar la forma genuïna o l'equivalent català a construccions i termes castellans del llenguatge ordinari que s'estaven introduint en la nostra llengua o que ja ens l'havien empeltat. Per exemple, a Barcelona, els anys cinquanta, gairebé tots dèiem 'césped', 'palco', 'vestuari', 'retxasse', 'busson', 'passe', 'delanter' i 'adelantar', 'cerroho', 'palomita'... A nosaltres no ens semblava que calgués adoptar ni afavorir aquestes formes manllevades tenint, com tenia, la nostra llengua alternatives pròpies. El problema venia donat pel fet que havent estat negat als parlants l'aprenentatge a l'escola de la llengua pròpia, la majoria -per fresc i natural que fos el seu registre- ignoràvem l'existència d'alguns mots o no teníem prou presents algunes paraules o expressions, particularment, les menys freqüents. Vam decidir que, des de la ràdio, miràriem de posar a l'abast de la gent l'accés al seu coneixement. I, a partir d'aquí, que cadascú pogués decidir "com" volia parlar. No es tractava de fer dirigisme lingüístic sinó d'ajudar a restituir al parlant el dret que té de saber la seva pròpia llengua. Era interessant, doncs, buscar l'equivalent -que, per descomptat, ja existia- i fer-lo servir: *gespa* per 'césped', *llotja* per 'palco', *vestidor* per 'vestuari', *refús* per 'retxasse', *bústia* per 'busson', *passada* per 'passe', *davanter* per 'delanter', *avançar* per 'adelantar'. Aquí, no ens inventàvem res. Res de res. Ara bé, a part d'això, hi havia altres factors a considerar, aspectes, molt importants, a tenir en compte. Per exemple, en castellà, feia quaranta anys que per ràdio s'anava conformant llenguatge, terminologia, argot, moda... En català, en canvi, ni una paraula fins aquell moment. Això, d'alguna manera s'havia de compensar. Per tant, si

no hi havia més remei que, a partir d'aquí, fer cirurgia i intervenir, intervindríem. L'equivalent d'un "*centro templado*" havia de ser una *centrada tèbia, temperada, moderada*? I el del, freqüent, "*cabe*" quin seria? Com redimonis "*dribble*" i "*dribbling*" havien arribat a ser, en castellà, "*sortear*" i "*regate*"? Per què? Ens hi havíem d'emmirallar? Calia dir-ne *cantonada* del "*corner*"? Ens havíem de plantejar l'equivalència d'un "*lanzamiento libre directo*" tenint el *flèquic* a la punta de la llengua? I quan ens va semblar que calia que ens atrevíssim a anar una mica més enllà, hi vam anar. Per descriure una tàctica defensiva vam decidir proposar *jugar a pany i forrellat* i ens va fer l'efecte que un *salt de llagosta* suggeria millor el moviment aquell que fa un porter que no pas l'hipotètic *colometa*. Ens va agradar més, com és natural, *banqueta* que '*banquillo*', vam optar per tenir micròfons *autònoms* en lloc d'*inalàmbrics*' i vam pensar que s'entendria prou que, amb l'expressió *de cop al bot*, volíem resoldre l'acció que la llengua espanyola descriu com "*bote pronto*". Així va sorgir, per cert, l'*escapolir-se de l'escomesa* que és una construcció que en el seu moment va fer fortuna i es va convertir en una mena d'emblema. En el fons va ser una anècdota, que no passava d'aquí. L'explicació del cas és que en castellà era comú sentir la fórmula "*zafarse del acoso*" en les transmissions radiofòniques dels anys cinquanta i seixanta. Els locutors la feien servir. És veritat que té un cert barroquisme, "*se zafa del acoso*"; la gent per la vida "*no se zafa del acoso*", no "*se zafa*" normalment de res, però vés a saber per què els futbolistes per ràdio "*se zafaban del acoso*". Puc assegurar que, els anys seixanta, l'expressió s'havia consolidat totalment a la ràdio que es feia a Catalunya, en castellà. Doncs així va sortir l'*escapolir-se de l'escomesa*, perseguint el meu objectiu de trobar solucions de resultat equivalent, sense perdre de vista que cada llengua resol les coses a la seva manera i que no s'han de buscar paral·lelismes simètrics absolutament exactes en totes les formes perquè cada llengua, a l'hora de dotar-se de recursos per explicar el món i la vida, s'ho pela com li sembla. Però, en fi, jo volia tenir a l'hora de posar-me davant del micro la confiança de saber que duia un equipatge lingüístic suficient i que em cobriria totes les necessitats que jo, que feia anys que narrava partits en castellà, m'havia acostumat a resoldre. Però, és clar, m'havia avesat a resoldre-les d'una determinada manera! I havia entrenat el meu cervell amb uns automatismes concrets que em permetien improvisar un discurs narratiu de dues hores, sense parar de parlar. Això, com ja us podeu imaginar, volia dir hàbits lingüístics adquirits, estructures interioritzades, solucions automàtiques, maneres de dir alternatives... M'havia acostumat a fer tot això, en castellà. Ara, jo no volia començar a transmetre en català sense tenir prou confiança, sense sentir-me segur amb el meu bagatge de solucions perquè jo no volia fracassar. A cap preu. Encara hauria resultat que era culpa de l'idioma!

Això a banda, calia tenir -i ara encara cal més- una actitud permanentment desperta i vigilant per la influència potentíssima del castellà i l'amenaça de la substitució. En l'actualitat, per exemple, sentim que el defensa '*no li ha donat*', o que un equip '*s'ha vingut avall*', o que un altre '*li ha donat la volta al marcador*', o que '*s'ha col·locat cinc punts a baix*', o que algú '*s'ha posat l'equip a les esquenes*', o que '*tots tenim que apoiar a l'equip*', o que el

resultat *'està molt apretat'* si no és l'adversari *'qui apreta'*, o que un jugador *'s'ha portat les mans al cap'*, o que *'s'ha caigut'*, o que *'porta una targeta'* o dues, ben bé com si fos l'àrbitre *'que segur que porta dues'*. Per no parlar de les qüestions fonètiques sobre com pronunciar els noms. Com li hem de dir a l'italià Zambrotta, al mexicà Márquez, a la capital d'Ucraïna, a la ciutat de Bruges o als equips de Milà?

Seguint precisament el principi de respectar, en general, la manera tradicional i pròpia de dir, nosaltres vàrem optar per no traduir, sistemàticament ni necessària, aquells anglicismes que s'havien establert sòlidament -que per alguna cosa hauria passat això: havien estat paraules imprescindibles per explicar el "nou" joc del "football" (aquí, que jo sàpiga, a ningú no li va passar pel cap la idea de dir-ne 'balopeu')- i respectar la forma que havien adquirit en l'ús de la parla popular. No vull allargar-me en aquesta qüestió, però és un assumpte que els lingüistes podrien investigar i veure també l'evolució que han tingut les paraules angleses, sincrònicament, en català i en castellà. Ens va ajudar a consolidar el criteri que estic exposant el paral·lelisme amb altres esports. El cas del golf, sense anar més lluny. A ningú no se li acut dir que un jugador és al "verd", oi? Tothom diu que és al "green". Tot i saber perfectament quin és el mot equivalent, de moment, ni en català ni en castellà a ningú no se li ha acudit traduir-ho. És més, en castellà, de "putt" (*cop suau*) n'ha sortit no fa gaire "patear" (*tirar al clot*), que, en l'àmbit de l'esport, és un verb molt usat pels que juguen a rugbi en un sentit pròxim al que li és propi (*donar cops amb els peus*). Vet aquí un fet inimaginable, no fa tants anys, quan alguns prescriptors d'estil de l'espanyol demanaven l'ús de "manga" en lloc de "set". En fi, deixem-ho córrer. Els anglicismes vius, és a dir, les paraules angleses, derivades en anglicismes i arrelades en el llenguatge futbolístic com *xut*, *flèquic*, *mister*, *orsai*, *matx*, *córner*, *refli*, *driblar*, *hems*, *linier*, *esprint*, *aut*, *líder*, *penal*, entre d'altres, ja formaven part de la nostra llengua. La gent les deia, figuraven escrites en els diaris als quals m'he referit abans -és curiós d'observar, per dir-ne una, l'evolució de "referee" fins a *refli* - i eren vives a la graderia. Algunes han caigut en desús, com ara "score", "team" (l'expressió "dream team" ve d'una altra banda), "goalkeeper", "back"... D'altres són en fase de retrocés d'ús, com ara "linesman", "tackle", "fault", "kick" o "kick-off"... D'altres, finalment, són ben vives avui dia, tant que a mi em sembla que *córner* és una paraula catalana, com *orsai*, *penal*, *líder*, *esprintar* o *flèquic*, independentment del fet que la forma hagi estat incorporada o no en els dictàmens que ens marquen la norma, en els diccionaris, etc. Em vaga de fer, ara, una referència al comentari d'un vell soci del Barça que, abans de començar un partit de futbol a l'estadi em va dir: "Vostè fa servir molts anglicismes i a mi em recorda una anècdota de quan era jove". Un defensa, en ple partit, un cop la pilota ha sortit per la ratlla de fons, li pregunta a l'àrbitre: "Refli, kick o córner?" (*refli* per "àrbitre", *kick* per "servei de porteria"). I l'àrbitre, va i li respon: "Hems (per "mans") i penal". *Refli*, *kick*, *córner*, *hems*, *penal*, ves quin reguitzell de paraules... catalanes?

Ja he dit abans que sempre he buscat un registre capaç de connectar amb els oients, per pròxim. Aquesta idea és molt important. Buscar un registre que permeti connectar amb els oients per pròxim, que respecti el principi normatiu, i que, per tant, sigui també una proposta de model de cara a l'audiència. La intenció és la de proposar un estàndard, intel·ligent per funcional, i sòlid per normatiu. Jo me la crec la llengua. Jo me la crec. Jo parlo ara amb el mateix filtre lingüístic que parlo en una transmissió. Però és, també, el mateix amb què parlo amb els meus amics al gimnàs. I és el mateix sedàs que faig servir ara o a casa amb la família. És el crivell que garbella, en principi, allò que diem que és català i allò que no. Jo, personalment, individualment, íntimament, me la crec, la llengua. Per això, com que me la crec, no tinc una preocupació per parlar com cal “només” davant d'un micro. No tinc a punt paraules per dir en uns determinats moments com si fos la roba de fer esport que només te la poses per anar a jugar al que sigui, oi? En qüestió de llengua, sempre faig servir la mateixa bossa de roba per a la tria. I, aleshores, trio, és clar que trio. És evident que, en funció de l'interlocutor, de la situació o de l'ambient, escullo paraules que, segons el cas, poden ser més, o menys, o molt col·loquials. Que, en un moment determinat, pugui ajudar-me amb un vulgarisme o un castellanisme o un barbarisme concret no em fa desdir de la idea que us vull transmetre. I que jo no en sàpiga més, tampoc. Vull dir que, en principi, no tinc una actitud d'exclusió o de frontera per dir «aquesta manera de parlar o aquestes paraules (normatives) són per quedar bé, perquè a la ràdio m'ho fan fer així “de cara a la galeria”, i aquestes altres (barbarismes) són per viure la vida de debò, comunicar-me en el món social i professional, sortir amb els amics, “anar de guais”, lligar i ser el rei del mambo, a la televisió dic “fastigós” o “fàstic” però, amb la colla, dic ‘asquerós’ o ‘asco’ i li foto pel broc gros perquè, per sistema, se me'n fot la norma». Em penso que això és, a més d'una disjuntiva perversa, l'antesala d'una mala notícia per a l'idioma. Alerta, amb això.

Finalment, si se'ns diu que hem contribuït a la creació de llenguatge deu voler dir que creiem en l'evolució, que cal evolucionar. Evidentment, evolucionar al ritme que ens marca la vida. La meua inicial defensa de respectar la norma no ha de suposar cap mena d'intenció de negar l'evolució ni tan sols d'alentir-la. Si ho féssim perdríem la capacitat de mantenir aquesta vigència de connexió amb l'oient, d'actualitzar-nos sense complexos. Nosaltres, a la transmissió, ara, diem coses que fa deu o vint o trenta anys no dèiem: *jugador mediàtic, control orientat, pilota dividida, línies de passada, partit obert, maniobra estàtica o dinàmica, bona o mala definició, jugar abrigat al darrere, generar espais, conducció de pilota, jugador que tanca, fer una diagonal, oferir-se al company, joc físic, futbol especulatiu, jugar amb criteri, assistència, “rondo”, “rabona”, retall, vaselina, possessió de pilota, jugador amb arribada, equip que estima la pilota, localització del joc, mitja punta, tenir tot el peix venut, haver-hi partit, treure petroli d'una jugada, tenir visió perifèrica, jugador de banda, carriler, passador, escorta, escalfar banqueta, guanyar l'esquena, centrar de rosca, pivot defensiu, pivotació en atac, bona o mala sortida de pilota, poca circulació de l'esfèrica, tenir automatismes i jugar de memòria, anar passat de voltes, jugador sense cama esquerra (o dreta), que va bé per alt, posar-se les piles,*

ser un bon conductor del vestidor, jugar a tocar i tocar, tornar-la de primera, adormir el partit, pensar en el grup, una pessigada als bessons o una pedrada o un entrepà... De la mateixa manera, ara, si dic “*Messi, Messi, Messi, Messi i més i més i més i més!!!*” m’estalvio de dir que el Barça ha fet un gol però, en canvi, si dic “*Valdés, Valdés, Valdés, Valdés, Valdés, Valdés!!!*” l’oient ja sap que l’hem evitat. Això fa poc temps era impensable que es pogués dir així, sense ni un verb, usant la reiteració, l’entonació i el ritme. I res més. Ara ja no parlem ni d’“interiors” ni gairebé de “mitjos volants” (tot i que es manté la construcció “zona de mitjos”). Si preguntem “amb qui ha empatat” algú, no esperem obtenir cap resposta perquè ho hem dit amb el propòsit de menystenir-lo. Ara diem *jugar amb un rombe* i ens hem oblidat del tot de la ‘be doble ema’ (“W M”) que va ser una revolució futbolística fa cinquanta anys i, si en una sèrie de penals, diem *dos de tres o tres de quatre*, tothom ens entén. Parlem de la *cua de vaca*, de la *croqueta* -que, si ho haguéssim dit fa vint anys, ens haurien pres per bojos-, de l’*elàstica* o de l’*espaldinha*, que són necessitats expressives generades per accions de Ronaldinho. El dia que “*el Gaïxu*” se’n vagi del Barça o pari de jugar a futbol les deixarem de dir, si, aquí, com passa ara, només les fa ell.

Estic acabant. Uns companys, universitaris com vosaltres, interessats per la llengua, també com vosaltres, m’han preguntat per la petjada de l’obra de Pompeu Fabra en el llenguatge especial del futbol i per la seva pervivència en el català que, en l’actualitat, parlem des dels mitjans. M’abelleix de fer-vos-en cinc cèntims. Pompeu Fabra va influir en el llenguatge esportiu en la mateixa mesura que en qualsevol altra branca del llenguatge. Per la característica de la seva obra, no podia arribar a tractar específicament el lèxic de l’esport. A més, per actualitzar o modificar quelcom hauria hagut de treballar sobre un corpus de llenguatge específicament esportiu que, a començaments del segle XX, no s’havia establert prou clarament. Allò que sí que va fer és tenir en compte les formes estrangeres incorporades al llenguatge comú i adaptar-les al català normatiu. En aquest cas, com és lògic, ens ha anat molt bé poder fer servir les que ell va certificar. Fabra va deixar marcades pautes suficients per poder seguir un camí útil i vàlid. Avui som beneficiaris d’aquella herència, per bé que, com ja he dit, fortament influïda per la lògica evolució de tota llengua i de tots els llenguatges d’especialitat en tant que vius. Què em sembla aquesta evolució? Certament, opinable. I, és clar, no ha estat igual en el camp oral que en el camp escrit. La proliferació de transmissions radiofòniques, i fins i tot televisives, en català es pot considerar com un dels exemples més reeixits del relatiu canvi de tendència lingüística que podem observar en aquests darrers trenta anys en l’àmbit de l’oferta d’“àudio”. No podem dir el mateix pel que fa als mitjans escrits, els principals dels quals s’han mantingut molt poc permeables a aquesta transformació i, llevat d’excepcions, confegeixen molt majoritàriament les planes en castellà. Personalment, em sembla detectar un cert relaxament, sobretot en el registre oral, a l’hora de vetllar per la competència lingüística, d’alguns professionals del periodisme que, en tant que articulen els seus missatges a través d’una llengua, vulguin o no, són també professionals de la paraula. És una qüestió complexa, en la qual conflueixen diversos factors que ara no ens posarem a escatir. Avui ningú no gosa discutir que els mitjans per a

receptors massius influeixen decisivament en l'establiment i en la consolidació de la llengua i dels llenguatges, però la vitalitat d'una llengua depèn de la seva necessitat, de la seva utilitat, de la consciència lingüística de la població i, en últim extrem, de l'estima que li tinguin els que la parlen. El català es consolidarà si una majoria vol parlar-lo i si -permeteu-me dir-ho així- s'escapoleix de l'escomesa del fenomen de la substitució, tan descrita en els casos de llengües en contacte.

Com a final us diré que jo sempre he tingut dos principis que han inspirat la meva activitat professional a l'hora de treballar, en mitjans de comunicació, en llengua catalana. L'un és la convicció que no n'hi ha prou amb el voluntarisme -és d'agrair el voluntarisme; hi ha hagut iniciatives que gràcies als voluntaris han reeixit i de vegades accions seves de resistència en moments crítics han resultat essencials i, per cert, no prou reconegudes-, perquè la clau avui dia és guanyar. Guanyar en la competència, guanyar en l'audiència, guanyar en el "share", guanyar en l'explotació comercial, guanyar en el prestigi, guanyar en la credibilitat, guanyar en les emocions... Hem de guanyar. Aquí és on hi ha la clau. Hem de fer-ho més bé que els nostres competidors i per això cal professionalitat. La professionalitat és bàsica. Cal també que tots tinguem i tinguin respecte per l'ofici. El nostre ofici està amenaçat per interessos diversos, que massa sovint, no són els del receptor. Però l'ofici de periodista és imprescindible en un sistema de comunicacions (més o menys) fiables tal com recull el Manifest de l'Ofici. Aquí, doncs, una altra alerta.

El segon principi és l'inconformisme. Cal tenir la revisió com a mètode i el cofoisme ben lluny de les temptacions de la vanitat de l'esperit, tan pròpia del circ mediàtic que ens envolta. Qui vulgui fer alguna cosa en aquesta feina haurà de tornar a començar cada dia. L'èxit d'ahir no cotitzarà demà. Cada dia neix un nou espectador, un nou oient, un nou lector. Les necessitats comunicatives del receptor, ben ateses o no, continuen sent-hi però també varien. I el mercat no para d'intervenir violentament sobre la indústria de les comunicacions, que és un poder i un gran negoci. Nosaltres som al mig del fibló. Alerta, també aquí.

Pel que fa a la llengua catalana, la meva impressió personal és que, si els professionals dels mitjans audiovisuals, més enllà de la natural i necessària evolució, ens allunyem excessivament dels principis bàsics, serà improbable que des del periodisme audiovisual es pugui consolidar un estàndard prou compatible, ni que sigui a distància, amb els eixos principals que van inspirar l'obra del mestre Fabra. Una obra que ha resultat fonamental per a la nostra llengua i de la qual, gairebé al cap d'un segle, encara som deutors. El futur depèn, també, de persones com les que tinc aquí davant. Per a tots vosaltres, per a tots vostès, molts d'ànims i molta sort. Gràcies. Moltes gràcies.

J.M.P.